

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) ประเมินรูปแบบพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบภาวะผู้นำครูพลศึกษา การวิจัยระยะนี้มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อให้ได้องค์ประกอบ และรายละเอียดขององค์ประกอบภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และขั้นศึกษาสำรวจ

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อให้สามารถออกแบบและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นแรกคือขั้นยกร่างรูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา และขั้นที่สอง คือขั้นปรับปรุงรูปแบบการพัฒนา ภาวะผู้นำครูพลศึกษา

ระยะที่ 3 การนำไปทดลองใช้ภาคสนาม และสรุปผลการทดลองมีวัตถุประสงค์ เฉพาะเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการออกแบบทดลอง ขั้นดำเนินการทดลอง และขั้นสรุปผลการทดลอง

การนำเสนอในบทนี้ได้กล่าวถึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดที่นำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านบุคลิกภาพของผู้นำครูพลศึกษา 2) ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำครูพลศึกษา 3) ด้านความรู้ ความสามารถของผู้นำครูพลศึกษา 4) ด้านการพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพของครูพลศึกษา และมีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา 7 วิธี ดังต่อไปนี้ วิธีที่ 1 การฝึกอบรมพัฒนา วิธีที่ 2 การติดตาม และประเมินผล วิธีที่ 3 การใช้ชุดการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา วิธีที่ 4 การฝึกปฏิบัติการภาวะผู้นำครูพลศึกษา วิธีที่ 5 การอบรมพัฒนา วิธีที่ 6 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิธีที่ 7 การให้มีรูปแบบการพัฒนาครูพลศึกษา และข้อเสนอแนะอื่นๆ

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีส่วนประกอบและลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 หลักการของรูปแบบการพัฒนา คือ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำผลการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติงานในหน้าที่ 2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการใช้เทคนิค วิธีการ หรือกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสะดวกในการนำไปปฏิบัติ 3) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรูปแบบการพัฒนาที่มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้พัฒนาทั้งในโรงเรียน โรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเดียวกัน

2.2 จุดมุ่งหมายของรูปแบบ คือ 1) เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ สร้างความตระหนักและเจตคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำครูพลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อพัฒนาพฤติกรรม และทักษะด้านภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) เพื่อให้ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำความรู้และ

ทักษะด้านภาวะผู้นำครูพลศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 กระบวนการพัฒนา แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การปฐมนิเทศ การประเมินตนเอง เป็นการพบปะชี้แจง การดำเนินงาน มีการตอบแบบประเมิน ระยะที่ 2 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโดยยึดการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ (Adult Learning) ระยะที่ 3 การฝึกปฏิบัติการ และระยะที่ 4 การกำกับ ติดตาม และประเมินผล

2.4 ชุดการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มี 4 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วย ชุดที่ 1 บุคลิกภาพชุดที่ 2 คุณธรรมจริยธรรม ชุดที่ 3 ความรู้ ความสามารถ ชุดที่ 4 การพัฒนาตนเอง พัฒนาการวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการพัฒนา สื่อและแหล่งเรียนรู้ เอกสารอ้างอิง และกิจกรรมการพัฒนา

2.5 การติดตามและประเมินผล มีการติดตามผลโดยทิ้งช่วงห่างหลังการพัฒนาไปแล้ว 2 สัปดาห์ จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาวะผู้นำครูพลศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.77$) เมื่อพิจารณาในรายองค์ประกอบ จะพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.63–4.88 เมื่อพิจารณาหาค่าร้อยละความก้าวหน้าของภาวะผู้นำครูในระยติดตามผลพบว่ามีค่าร้อยละความก้าวหน้าโดยเฉลี่ยร้อยละ 51.93

3. ประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา ตรวจสอบได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และหากพิจารณารายด้าน คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย และกระบวนการพัฒนา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนชุดการพัฒนาในแต่ละองค์ประกอบ และการติดตามและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ภาวะผู้นำครูพลศึกษาที่เปลี่ยนแปลงจากการทดลองใช้

3.2 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา พบว่าทุกองค์ประกอบมีผลการประเมินภาวะผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนประถมศึกษานักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยหาค่าร้อยละความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองใช้รูปแบบ โดยเฉลี่ย 91.84

3.3 การติดตามความคงทนของภาวะผู้นำครูพลศึกษา ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่างพฤติกรรมหลังการทดลองกับพฤติกรรมระยะติดตาม พบว่า มีภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.77$) เป็นค่าร้อยละความก้าวหน้า พบว่า มีค่าความก้าวหน้าร้อยละ 51.93

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้ข้อค้นพบว่า มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้คือ 1) ด้านบุคลิกภาพของผู้นำครูพลศึกษา 2) ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำครูพลศึกษา 3) ด้านความรู้ ความสามารถของผู้นำครูพลศึกษา 4) ด้านการพัฒนาตนเอง พัฒนาการวิชาชีพของครูพลศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากว่า ภาวะผู้นำครูพลศึกษา เป็นพฤติกรรมของครูที่มีอิทธิพลเป็นที่ยอมรับของครูคนอื่นในการปฏิบัติงาน มีพฤติกรรมที่สามารถโน้มน้าว ชี้แนะ ชักชวนกระตุ้น ส่งเสริมให้เพื่อร่วมงานได้มีพฤติกรรมปฏิบัติตามและทำงานเป็นระบบทีม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Katzenmeyer and Moller (2001) ที่ภาวะผู้นำครูมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและเป็นการนำทั้งในและนอกห้องเรียน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ; Lieberman and Miller. 2004 ; Harris, A. and Muijs, D. 2005) ได้ให้คำนิยามของคำว่า ภาวะผู้นำครู (Teacher Leadership) หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมและความสามารถของครู ที่แสดงออกให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องของสัมพันธ์ ส่วนบุคคลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงการทำงานของครู สามารถเกิดได้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยปราศจากการควบคุมของผู้บริหาร ก่อให้เกิดพลังในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ การพัฒนาภาวะผู้นำครูควรมีลักษณะสำคัญที่ควรพัฒนา คือ มีความมุ่งมั่น พัฒนาตนเอง ไปสู่ครูมืออาชีพ สามารถสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ปฏิบัติงานในโรงเรียนเป็นระบบทีมเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายสิ่งเดียวกัน ปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีทางการสอน มีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎี มีจิตวิญญาณ เป็นผู้นำ สร้างแนวคิดใหม่ วิธีการใหม่ ทুমเทเวลา มุ่งมั่นตั้งใจ ปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งทั้งหมดสอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (1994) กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูว่าประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญที่มีความมุ่งมั่นและพัฒนาตนเองไปสู่ครูมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนช่วยเหลือครูคนอื่นให้สามารถพัฒนาไปสู่ครูมืออาชีพด้วย ในส่วนของ Pellicer and Anderson (1995) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำของครูใน 2

ประเด็น คือ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการเรียนการสอนและนำไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน โดยก่อให้เกิดผลต่อการปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน และเป็นผู้นำทางการเรียนการสอน กล่าวคือความเป็นผู้นำด้านการเรียนการสอนนั้น เป็นการปฏิบัติงานที่มีได้ถูกกำหนดจากฝ่ายบริหาร แต่เกิดจากตัวของครูเองภายใต้การสนับสนุนของโรงเรียน

ขณะที่ Acker–Hocevar and Touchton (1999) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครู โดยใช้มิติด้านการสร้างสัมพันธภาพและมิติด้านความช่วยเหลือ สนับสนุนและความร่วมมือ พบว่า ครูที่มีภาวะผู้นำจะมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ เป็นผู้สร้างเครือข่ายที่สามารถปฏิบัติงานเป็นที่มกกับเพื่อนครูในโรงเรียนของตน และสามารถปฏิบัติงานในชุมชนได้

สำหรับ Sherrill (1999) ได้เสนอหลักสำคัญของการมีภาวะผู้นำของครู คือ เป็นแบบอย่างที่ดีของการสอน และการเรียนรู้และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ด้านทฤษฎี และการวิจัยเกี่ยวกับการสอน และการเรียนรู้ อีกทั้งเข้าใจทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ การบ่มเพาะจิตวิญญาณการเป็นครู ตลอดจนทั้งแสดงความสามารถในการแนะแนว แบบคลินิก และสามารถชี้แนะผู้ร่วมงานและเพื่อนครู โดยวิธีคิดแบบไตร่ตรอง และค้นหาด้วยตนเองได้

ส่วน Leithwood and Duke (1999) ซึ่งได้กล่าวถึงภาวะผู้นำของครู ในแง่คุณลักษณะ 6 ด้าน คือ 1) เป็นผู้นำการเรียนการสอน 2) เป็นผู้นำการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง 3) เป็นผู้นำการเป็นต้นแบบด้านคุณธรรม 4) เป็นผู้นำการมีส่วนร่วม 5) เป็นผู้นำการบริหารจัดการ และ 6) เป็นผู้นำการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ส่วนของ Snell and Swanson (2000) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพติดตามวิถีครูของครูผู้นำ 10 คน เป็นเวลามากกว่า 2 ปี ได้ผลสรุปว่า ครูเหล่านั้นได้รับการยอมรับจากเพื่อนครูให้เป็นผู้มีภาวะผู้นำกับครูคนอื่น และมีไหวพริบในการใช้อิทธิพลของตน อีกทั้ง Childs–Bowen and Scrivner (2000) กล่าวถึงครูที่มีภาวะผู้นำของครูในแง่การพัฒนาตนไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพภายใต้บรรยากาศของการเรียนรู้ร่วมกันของครู และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนตลอดทั้งส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา นอกจากนี้ Neuman and Simmons (2000) ได้เสนอแนวคิดว่าภาวะผู้นำของครูมิใช่หน้าที่ของครูบางคนแต่เป็นหน้าที่ เป็นความรับผิดชอบ และเป็นการใช้อำนาจของครูทุกคนในโรงเรียน トラบใดที่ครูเหล่านั้นสามารถใช้พฤติกรรมผู้นำได้อย่างเหมาะสมกับทุกภารกิจในโรงเรียน จะส่งผลให้เกิดการสร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นการใช้ปัญญาให้ทีม สร้างแนวคิดใหม่ สร้างวิธีการใหม่ และนำไปสู่การปฏิบัติจนเห็นผลเชิงประจักษ์ได้ ซึ่งภาวะผู้นำครูที่เป็นปัจจัยแห่งความชอบหรือไม่ชอบของนักเรียนที่มีต่อตัวผู้สอน หรือครู ถือได้ว่าผู้ที่มีความสำคัญมากต่อการ

ประกอบอาชีพครู ซึ่งควรอย่างยิ่งที่บุคคลผู้ได้ชื่อว่าเป็นครูควรจะทราบ และตระหนักในความสำคัญเพื่อจะได้จัดการกับตัวเองให้เหมาะสม ซึ่งได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอน 2) บุคลิกภาพของครู และ 3) ความสามารถในการสอน Katzenmeyer and Moller (2001) กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมที่จะแสดงบทบาทและความรับผิดชอบของครูที่สะท้อนถึงควมมีภาวะผู้นำของครูซึ่งสอดคล้องไปกับการทำงานตามปกติในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย 1) ทักษะการสอนแบบมีอาชีพ 2) บุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นครู 3) มีความมั่นคง และก้าวหน้าในอาชีพที่นำหน้าครูคนอื่น 4) มีความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ 5) ทุ่มเทเวลา และมุ่งมั่นในการเป็นครูผู้นำ 6) การยอมรับ และเชื่อถือจากเพื่อนครู จากการปฏิบัติการสอนตามปกติสำหรับ Crowther et al. (2002) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของครูในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือในโรงเรียนที่ประสบปัญหาวิกฤตโดยทำการศึกษาเป็นเวลา 5 ปีกับโรงเรียนประเทศออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัย ได้พบองค์ประกอบของภาวะผู้นำครู 6 ระดับเรียงลำดับจากสำคัญน้อยไปหาสำคัญมาก ดังนี้ 1) การมีความเชื่อมั่น หรือมีเจตคติทางบวกเกี่ยวกับการมีหนทางที่ดีกว่าเสมอ 2) มุ่งมั่นอย่างจริงจังในการปฏิบัติการสอน การเรียนรู้ และการประเมิน 3) ส่งเสริมและสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูขึ้นในโรงเรียนบนรากฐานการจัดการเชิงระบบขององค์การที่ตายตัวไปสู่ระบบที่ยืดหยุ่น 4) เผชิญปัญหา และอุปสรรคภายใต้วัฒนธรรม และโครงสร้างขององค์การ 5) แปลงแนวคิดวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติที่ทำได้จริง และ 6) ดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งสู่ความสำเร็จ สำหรับ Suranna and Moss (2002) ได้ทำการวิจัยค้นหาภาวะผู้นำของครูในการเรียนการสอนวิชาชีวศตวรรษ พบว่าครูผู้มีภาวะผู้นำมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ 1) เป็นผู้สอนที่ดีในห้องเรียน 2) เป็นผู้นำทางชีวิตให้กับเพื่อนครู 3) เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร 4) รับผิดชอบต่อเป็นตัวแทนขององค์กรทั้งในโรงเรียนหรือของสมาคมท้องถิ่น 5) ทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ และผู้บริหารด้วย ส่วน York-Barr and Duke (2004) ได้สังเคราะห์งานวิจัยของภาวะผู้นำของครู ผลการศึกษาจำแนกลักษณะภาวะผู้นำครูออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) การประสานงาน และการจัดการงานเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา และหลักสูตรท้องถิ่นที่ใช้ร่วมกันในเขตพื้นที่การศึกษา 2) การพัฒนาวิชาชีพครูให้กับเพื่อนร่วมงาน 3) การมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโรงเรียน หรือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน 4) การมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน 5) การส่งเสริมวิชาชีพครู และ 6) การสร้างพันธกิจร่วมกับสถาบันผลิตครู ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูในคู่มือการประเมินสมรรถนะครูในการปฏิบัติงานของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการปฏิบัติงานของครูผู้สอน และใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดกรอบการพัฒนาครูตามนโยบายพัฒนาครูทั้งระบบ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู (Adult Development) 2) มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue) 3) เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง (Change Agency) 4) มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง (Reflective Practice) 5) การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน (Concern for Improving Pupil Achievement) และส่วนของ อภาร์รัตน์ ราชพัฒน์ (2554, หน้า 14–20) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาสามารถคัดสรรองค์ประกอบของภาวะผู้นำของครูได้ 4 องค์ประกอบ คือ 1) มีการพัฒนาตนเอง และเพื่อนครู 2) เป็นแบบอย่างทางการสอน 3) มีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

องค์ประกอบที่ 1 บุคลิกภาพของผู้นำครูพลศึกษาเป็นองค์ประกอบที่ครูพลศึกษาที่สอนระดับประถมศึกษาที่มีพฤติกรรม มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับความเป็นครู ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในวงการการศึกษา Richardson Ackerman and Sarah Mackenzie (2006) ได้ระบุลักษณะและภาระหน้าที่ของครูที่มีภาวะผู้นำ ว่าแม้บทบาทแบบเป็นทางการของครูจะยังคงดำเนินอยู่ แต่บทบาทใหม่ของครูที่มีภาวะผู้นำกลับเป็นไปในแบบไม่เป็นทางการ และได้รับมาจากประสบการณ์ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งบทบาทด้านนี้แสดงออกได้ ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูในคู่มือการประเมินสมรรถนะครูพลศึกษาในการปฏิบัติงานของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการปฏิบัติงานของครูผู้สอน และใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดกรอบการพัฒนาครูตามนโยบายพัฒนาครูทั้งระบบ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู (Adult Development) 2) มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue) 3) เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง (Change Agency) 4) มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง (Reflective Practice) 5) การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน (Concern for Improving Pupil Achievement)

องค์ประกอบที่ 2 คุณธรรม จริยธรรมของครูพลศึกษาเป็นองค์ประกอบที่ครูที่สอนระดับประถมศึกษาที่มีพฤติกรรมที่มีความรักความศรัทธา ในวิชาชีพครู มีความ

รัก เมตตา และปรารถนาดีต่อผู้เรียน ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในวงการการศึกษา Richardson Ackerman and Sarah Mackenzie (2006) ได้ระบุลักษณะและภาระหน้าที่ของครูที่มีภาวะผู้นำ ว่าแม้บทบาทแบบเป็นทางการของครูจะยังคงดำเนินอยู่ แต่บทบาทใหม่ของครูที่มีภาวะผู้นำกลับเป็นไปในแบบไม่เป็นทางการ และได้รับมาจากประสบการณ์ในระหว่างการเรียนรู้การสอน ซึ่งบทบาทด้านนี้แสดงออกได้เช่น 1) การแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดในห้องเรียน และแลกเปลี่ยนทักษะของตนเองกับผู้อื่น 2) เป็นผู้ที่หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ และเป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษากับครูใหม่ 3) การเป็นแบบอย่างในการผสมผสานความร่วมมือ 4) ดูแลเอาใจใส่นักเรียนของตน และ 5) เข้าใจความขัดแย้งอันมักจะเกิดขึ้นกับภารกิจของโรงเรียน ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำของครูในคู่มือการประเมินสมรรถนะครูในการปฏิบัติงานของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการปฏิบัติงานของครูผู้สอน และใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดกรอบการพัฒนาครูตามนโยบายพัฒนาครูทั้งระบบ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) มีวุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู (Adult Development) 2) มีการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ (Dialogue) 3) เป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง (Change Agency) 4) มีการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง (Reflective Practice) 5) การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน (Concern for Improving Pupil Achievement)

องค์ประกอบที่ 3 ความรู้ ความสามารถของครูพลศึกษา ซึ่งครูจะต้องมีพฤติกรรมต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความรู้ในวิชาเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ถ่ายทอดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง โดยมีเทคนิคการสอนและจิตวิทยาที่เหมาะสมกับรายวิชาที่สอน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงาน พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ แสวงหาความรู้เพิ่มเติมในรายวิชาที่สอน มีความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และมีทักษะในการใช้เทคโนโลยี ในการจัดการเรียนรู้อย่างเชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่อง มีบทบาทของความเป็นครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนเอง อภารัตน์ ราชพัฒน์ (2554) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำครูด้านแบบอย่างการสอน ประกอบด้วย 1) การเป็นผู้นำทางการสอน 2) เป็นแบบอย่างที่ดีทางการสอนและการเรียนรู้ 3) เป็นผู้นำทางด้านการสอน 4) แสดงความเชี่ยวชาญในระดับสูง 5) มีทักษะการสอน 6) มุ่งมั่นในการสอนและการประเมิน 7) เป็นผู้สอนที่ดีในห้อง

องค์ประกอบที่ 4 การพัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพครูพลศึกษา ซึ่งภาวะผู้นำครูพลศึกษาจะต้องมีพฤติกรรมที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างเสมอ ครูที่สอนระดับประถมศึกษาที่มีพฤติกรรมที่มีความตระหนักและเข้าใจบทบาทหน้าที่ตนเอง เห็นคุณค่าของผู้อื่น ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีวิสัยทัศน์ร่วมกันในการทำงาน พัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาตนเองในวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนในการทำงาน ดังที่ York –Barr and Duck (2004) ได้กล่าวว่าการพัฒนาครูให้เป็นครูผู้นำและใช้ภาวะผู้นำ เพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์ 4 ประการ คือ 1) เปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การเพิ่มศักยภาพการสอนและการเรียนรู้ 3) ประกาศเกียรติคุณ การให้รางวัล 4) การเป็นตัวแบบครูประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน เช่นเดียวกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) กำหนด ไว้ว่า การพัฒนาตนเองเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของการสมรรถนะหลักประจำ สายงานของครูผู้สอน ประกอบด้วย 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน 2) การบริการที่ดี 3) การพัฒนาตนเอง 4) การทำงานเป็นทีม และ 5) จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู และสอดคล้องกับแนวคิดของ กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550) กล่าวว่า ในห้องเรียน ครูต้องเป็นทั้งผู้สอนและผู้บริหาร เห็นได้จากการแสดงบทบาทครูในการเป็นครูผู้นำที่ชัดเจนขึ้น การเป็นพี่เลี้ยงครูใหม่ให้กับครูใหม่ เป็นผู้นำทีม เป็นผู้นำการพัฒนาหลักสูตร

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมที่สามารถนำไปเป็นกรอบในการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะโรงเรียนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นองค์ประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาโดยตรง

2. จากความมุ่งหมายของการวิจัยในข้อที่ 2 ที่ต้องการสร้างและพัฒนาแบบแผนการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ข้อค้นพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาที่ผู้วิจัยออกแบบไว้ดังนี้ คือ 1) หลักการของรูปแบบ การพัฒนาซึ่งรูปแบบการพัฒนาในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับหลักการของรูปแบบ คือ 1.1) การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา นำผลการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติงานในหน้าที่ 1.2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีการใช้เทคนิค วิธีการ หรือกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสะดวกใน

การนำไปปฏิบัติ 1.3) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีรูปแบบการพัฒนาที่มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้พัฒนาทั้งในโรงเรียน โรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเดียวกัน 2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ เป็นจุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยออกแบบมาเพื่อ 2.1) พัฒนาความรู้ความเข้าใจ สร้างความตระหนักและเจตคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2.2) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมและทักษะด้านภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2.3) เพื่อให้ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำความรู้ และทักษะด้านภาวะผู้นำครูพลศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) กระบวนการพัฒนาผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระยะศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จทางด้านการจัดการเรียนรู้ ระยะที่ 2 ระยะการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโดยยึดการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ (Adult Learning) ระยะที่ 3 ระยะฝึกปฏิบัติการ 4) ชุดการพัฒนา มี 4 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการพัฒนา สื่อและแหล่งเรียนรู้ เอกสารอ้างอิง และกิจกรรมการพัฒนา และ 5) การกำกับ ติดตาม และประเมินผล มีการติดตามผลโดยทิ้งช่วงห่างหลังการพัฒนาแล้ว 2 สัปดาห์

ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบที่ออกแบบมานี้ เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา เนื่องจากผู้วิจัยได้นำมาทดลองใช้รูปแบบตามกระบวนการในรูปแบบ ติดตามและประเมินผล ระหว่างการฝึกปฏิบัติ หลังการฝึกปฏิบัติ พบว่ามีค่าคะแนนความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมภาวะผู้นำครูพลศึกษา และค่าความคงทนของพฤติกรรมภาวะผู้นำครูพลศึกษาล้วนแต่เพิ่มขึ้นทุกประการ ทั้งนี้ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาภาวะผู้นำครูให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จทางด้านการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหา รวมถึงวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำครู และอบรมพัฒนา ดังนั้นการอบรมพัฒนาจึงมีส่วนสำคัญ ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา ในงานวิจัยของ วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2547, หน้า 87-88) ได้เสนอแนวทางการวิจัยโดยการพัฒนารูปแบบไว้ว่า การวิจัยโดยการพัฒนารูปแบบเป็นวิธีการวิจัยอีกลักษณะ

หนึ่งที่มีมุ่งสร้างรูปแบบที่อาศัยแนวคิด ทฤษฎี ผลงาน และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป ทั้งนี้ได้เสนอวิธีการวิจัยโดยการพัฒนาแบบออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาและเตรียมการเบื้องต้น เป็นการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ซึ่งในขั้นตอนนี้เริ่มจาก 1) การศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ทำการศึกษาสำรวจเบื้องต้น (Exploratory Study) ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง และ 3) ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำผลการศึกษาจากทั้งหมดมากำหนดกรอบความคิดในการวิจัย ขั้นที่ 2 การศึกษาภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบถึงและการดำเนินงานต่างๆ ของเรื่องที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสนใจศึกษา ทั้งนี้ข้อมูลและสารสนเทศเก็บมาจากหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สำหรับการศึกษานี้จะนำไปใช้ในการสร้างรูปแบบต่อไป ขั้นที่ 3 การสร้างรูปแบบ เป็นการนำเอาผลจากการศึกษา และเตรียมการเบื้องต้น และการศึกษาภาคสนามมาทำการสร้างรูปแบบในขั้นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ต่างๆ ตามเรื่องที่เหมาะสม และ ขั้นที่ 4 การตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ เป็นการตรวจสอบรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น การจัดประชุมสัมมนา (Connoisseurship) การจัดประชุมสัมมนากลุ่ม (Focused Group Discussion) เพื่อการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบที่ร่างขึ้น นำผลที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบแล้วนำเสนอรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป การพัฒนาภาวะผู้นำควรหลีกเลี่ยงวิธีให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของบุคลากร และเน้นการพัฒนาที่มีความต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2536, หน้า 29-30) ที่ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำว่า การพัฒนาภาวะผู้นำจะต้องก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างหลักการหรือทฤษฎีกับการฝึกปฏิบัติจริง ตามที่นงลักษณ์ ลินสีปผล (2542, หน้า 34-36) ได้กล่าวว่าการพัฒนาบุคลากรทำได้ 3 ลักษณะ คือ การปฐมนิเทศ การฝึกอบรม และการฝึกฝนตนเอง ส่วน อรุณ รักรธรรม (2541, หน้า 196-234) แบ่งการพัฒนาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การพัฒนาเป็นรายบุคคล ซึ่งใช้วิธีการศึกษาที่บ้าน การสอนงาน การฝึกวิธีการทำงาน การเรียนรู้จากโปรแกรมสำเร็จรูป และการหมุนเวียนเปลี่ยนงาน และการพัฒนาเป็นกลุ่มจะใช้วิธีการบรรยาย การประชุมอภิปราย การอภิปรายปัญหา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การแสดงบทบาทสมมติ กรณีศึกษา รูปแบบเหตุการณ์การระดมสมอง และ

เกมการบริหาร

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา ตรวจสอบ ประสิทธิภาพของรูปแบบ รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา วิเคราะห์ ได้จากการตอบแบบประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 ท่าน โดยพิจารณาความเหมาะสมของ รูปแบบ คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการ ชุดพัฒนาในแต่ละองค์ประกอบ และการติดตามและประเมินผล ผลการประเมินพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพล ศึกษา รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่สุดทุกองค์ประกอบ

3.2 กลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำครูพลศึกษาก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.11$) หลังการพัฒนา กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมภาวะผู้นำครูพลศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.80$) โดยมีค่าร้อยละความก้าวหน้าโดยเฉลี่ย 91.84

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการพัฒนาตนเองของครูในงานวิจัยที่ ผ่านมาเป็นการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาเอกสาร สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การนิเทศเพื่อนครู การเข้ารับการอบรม ประชุมสัมมนา และการสร้างเครือข่ายทาง วิชาการ และการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในเรื่องของบุคลิกภาพ การแต่งกาย การพูดจาที่สุภาพ การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภรณ์รัตน์ ราชพัฒน์ (2554, หน้า 14-20) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษา สามารถคัดสรรองค์ประกอบของภาวะผู้นำของครูได้ 4 องค์ประกอบคือ 1) มีการพัฒนา ตนเอง และเพื่อนครู 2) เป็นแบบอย่างทางการสอน 3) มีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) เป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนา ภาวะผู้นำครู เพื่อให้ครูมีภาวะผู้นำและสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับภาวะผู้นำแห่งมหาวิทยาลัย Harvard ประเทศสหรัฐอเมริกา 2 คน คือ McCall and Lombards (1983, quoted in Yukl, 1998) ได้ค้นพบลักษณะสำคัญของผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

- 1) มีความมั่นคงในอารมณ์และมีจิตใจที่แน่วแน่
- 2) มีความสามารถในการปกป้องคุ้มครอง
- 3) มีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และ
- 4) มีทักษะทางด้านความคิด และ

เทคนิควิธี ในส่วนของ Gardner (1990) ได้กล่าวถึงทักษะที่สำคัญสำหรับบุคคลที่มีพฤติกรรม ว่ามีลักษณะหรือมีความสามารถทางภาวะผู้นำไว้ 5 ประการ ดังนี้ คือ 1) การสร้างความเห็นพ้อง 2) การทำงานแบบเครือข่าย 3) การสร้างอำนาจบารมีโดยมิต้องใช้อิทธิพลของระบบราชการ 4) การสร้างความเป็นกลุ่มหรือสถาบัน และ 5) มีความคิดที่ยืดหยุ่น ส่วนภาวะผู้นำของ Douglas McGregor (1960) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอทฤษฎีพฤติกรรม ตามมา ผลงานที่สำคัญ ของ Douglas McGregor ได้แก่ การอธิบายถึงทฤษฎี X และทฤษฎี Y ซึ่งแนวคิดของทฤษฎีกล่าวว่าการเป็นผู้นำได้รับอิทธิพลมาจากข้อสันนิษฐานที่แตกต่างกัน 2 กลุ่ม ได้แก่ ข้อสันนิษฐานของทฤษฎี X และทฤษฎี Y ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิธีการมองที่แตกต่างกันของผู้นำที่มีต่อผู้ตาม โดยทฤษฎี X ระบุว่าผู้นำเชื่อว่าผู้ตามถูกจูงใจในรูปของตัวเงิน และเป็นคนขี้เกียจ ไม่ให้ความร่วมมือ มีนิสัยที่ไม่ดีในการทำงาน ในขณะที่ทฤษฎี Y ระบุว่า ผู้นำเชื่อว่าผู้ตามทำงานหนัก ให้ความร่วมมือ และมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน ส่วนภาวะผู้นำของ Robert Tannenbaum และ Warren Schmidt (1963) เป็นนักทฤษฎีที่ให้ความสนใจในเรื่องพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นหลัก คือ การมุ่งเน้นผู้นำและการมุ่งเน้นผู้ใต้บังคับบัญชาว่ามีการมอบหมายอำนาจหน้าที่กันอย่างไร อำนาจการตัดสินใจในกรณีใดบ้างที่ผู้นำหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นคนตัดสินใจ โดยรูปแบบการเป็นผู้นำมุ่งเน้นไปที่ใครเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบที่สำคัญ 7 รูปแบบ และก่อนการตัดสินใจเลือกรูปแบบผู้นำต้องพิจารณาปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ (Lussier, 1996) ได้แก่ 1) รูปแบบผู้นำที่ผู้บังคับบัญชาต้องการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ ความคาดหวัง ค่านิยม ภูมิหลัง ความรู้ ความเชื่อมั่นในผู้ใต้บังคับบัญชา 2) รูปแบบผู้นำที่ผู้ใต้บังคับบัญชาต้องการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ ความคาดหวังในตัวผู้บังคับบัญชา และ 3) สถานการณ์สิ่งแวดล้อม เช่น ขนาดขององค์กร โครงสร้าง บรรยากาศ เป้าหมายและเทคโนโลยี

3.3 การติดตามความคงทนของภาวะผู้นำครูพลศึกษาจะเห็นได้ว่าในระยะติดตามผลหลังการทดลองไป 2 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างมีภาวะผู้นำครูพลศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.77$) เมื่อพิจารณาในรายองค์ประกอบ จะพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.63-4.88 เมื่อพิจารณาหาค่าร้อยละความก้าวหน้าของภาวะผู้นำครูพลศึกษาในระยะติดตามผลพบว่ามีค่าร้อยละความก้าวหน้าโดยเฉลี่ยร้อยละ 51.93

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เกิดภาวะผู้นำทั้ง 4 ด้าน อยู่ใน

ระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.63–4.88 ซึ่งถือได้ว่า อยู่ในระดับสูงมาก จากผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้ทำการประเมินสมรรถนะครู โดยระบุว่าสมรรถนะครู หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผลการปฏิบัติงานซึ่งทำให้มีความโดดเด่นกว่าบุคคลอื่นๆ สมรรถนะที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงาน จะเห็นได้ว่า สมรรถนะหลัก ครูจะต้องมีการพัฒนาตนเอง และสมรรถนะประจำสายงาน ครูจะต้องมีภาวะผู้นำครู เป็นตัวชี้วัดในการปฏิบัติงานการสอน ดังนั้น ครูจึงมีความจำเป็นต้องเห็นความสำคัญในการพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ ตลอดจนต้องพัฒนาความเป็นผู้นำให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน และครูจะต้องใช้ภาวะผู้นำในการบริหารนักเรียนที่ตนเองสอนหรือรับผิดชอบอยู่ ครูต้องมีส่วนร่วมและมีภาวะผู้นำในการตัดสินใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ กษมา วรวรธ ณ อยุธยา (2550, หน้า 42) กล่าวว่า ในห้องเรียนครูต้องเป็นทั้งผู้สอนและผู้บริหาร เห็นได้จากการแสดงถึงบทบาทครูในการเป็นครูผู้นำ เช่น การเป็นพี่เลี้ยงให้กับครูใหม่ การเป็นผู้นำทีม ผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร และ สอดคล้องกับแนวคิดของ Lieberman and Miller (2004) York-Barr and Duke (2004) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษากำหนดให้ครูต้องมีภาวะผู้นำที่สูงขึ้น เพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยบทบาทที่เกี่ยวข้องกับครูด้านการตัดสินใจและกระบวนการพัฒนาครู เพื่อให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและการทำงาน และการพัฒนาครูให้เป็น ครูผู้นำและใช้ภาวะผู้นำในการปรับปรุงการเรียนการสอน

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูทุกคนต้องตระหนัก เพราะครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการชั้นเรียน เป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพ และรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา มีการจัดกิจกรรมที่ได้ดำเนินการเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง 2 สัปดาห์ๆ ละ 2 ครั้งๆ ละ 4 ชั่วโมง รวมเป็น 16 ชั่วโมง เป็นกิจกรรมที่ครูพลศึกษาได้วิเคราะห์ อภิปราย เสนอความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน มีการสรุปประเด็นสำคัญ และนำเสนอผลการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำและนำมารายงานผลในแต่ละครั้ง ทำให้ส่งผลในการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาให้สูงขึ้นในทุกด้าน เห็นได้จากพฤติกรรมภาวะผู้นำครูพลศึกษาหลังสิ้นสุดระยะปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระยะก่อนปฏิบัติการ

ที่ผลการพัฒนาภาวะผู้นำครูสูงขึ้นแสดงว่าครูที่ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาได้เห็นคุณค่า และประโยชน์ของการพัฒนาตนเองและนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมภาวะผู้นำของตนเองทั้ง 4 ด้าน อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำครูพลศึกษา ประกอบด้วย บุคลิกภาพของผู้นำครูพลศึกษา คุณธรรม จริยธรรมครูพลศึกษา ความรู้ ความสามารถของครูพลศึกษา การพัฒนาตนเอง พัฒนาการวิชาชีพครูพลศึกษา เนื่องจากครูพลศึกษาที่มีภาวะผู้นำสูงจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพของผู้เรียน สามารถนำพาเพื่อนร่วมงานปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ

2. จากผลการวิจัยพบว่า เมื่อครูพลศึกษาสามารถพัฒนาภาวะผู้นำในเรื่อง บุคลิกภาพของผู้นำครูพลศึกษา คุณธรรม จริยธรรมครูพลศึกษา ความรู้ ความสามารถของครูพลศึกษา การพัฒนาตนเอง พัฒนาการวิชาชีพครูพลศึกษา จะช่วยให้ครูพลศึกษามีความรู้ความเข้าใจ มีพฤติกรรม ทักษะ และความตระหนัก เจตคติในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ มีความตั้งใจ เอาใจใส่ มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งย่อมส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และประสิทธิภาพขององค์กร

3. ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการพัฒนา ชุดการพัฒนาในแต่ละองค์ประกอบ และการติดตามและประเมินผล ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนา พฤติกรรมภาวะผู้นำครูพลศึกษาที่เปลี่ยนแปลงภายหลังการทดลองใช้ และความคงทนของพฤติกรรม

4. ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา 4 ด้าน คือ บุคลิกภาพของผู้นำครูพลศึกษา คุณธรรม จริยธรรมครูพลศึกษา ความรู้ ความสามารถของครูพลศึกษา การพัฒนาตนเอง พัฒนาการวิชาชีพครูพลศึกษา ดังนั้นจึงควรมีการจัดอบรม

พัฒนา และการอบรมพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาดังกล่าว ให้แก่ผู้ครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ครูที่มีการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่อง

5. การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาควรมีการวางแผน การพัฒนาตลอดระยะเวลา มีการนิเทศ กำกับติดตามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จากหน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับโรงเรียน

6. การพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา ควรถือเป็นเรื่องสำคัญ ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญ และควรใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา และวิธีการในการพัฒนาแบบหลากหลาย เพื่อให้ครูพลศึกษาเกิดภาวะผู้นำ

7. เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดระยะเวลาทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนา ควรมีการวางแผนร่วมกันจากหลายฝ่าย โดยให้ครูพลศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และนักเรียนมีส่วนร่วมด้วย

8. เพื่อให้เกิดผลดีของการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา โรงเรียน ประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรนำไปเป็นแนวทางการวางแผนการพัฒนาภาวะผู้นำครูอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษาโรงเรียน ประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

2.1 ควรดำเนินการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา ในภูมิภาคอื่น หรือในบริบทอื่นๆ

2.2 ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบในประเด็นเดียวกัน ระหว่างโรงเรียน ที่จัดการศึกษาระหว่าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตอื่นๆ

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูพลศึกษา ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน